

Finansdepartementet
Dnr: Fi2025/00457

2025 06 04

fi.remissvar@regeringskansliet.se kopia till fi.ofa.dof.remissor@regeringskansliet.se.

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråds yttrande avseende:
Betänkandet AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12)

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) välkomnar remittering av betänkandet AI-kommissionens Färdplan för Sverige.

ArbetSam anser att

- **det är av stor betydelse att kulturarvsinstitutionerna finns med i AI-kommissionens fortsatta arbete.**
- **det finns behov av upphovsrättsreform, särskilt för att möjliggöra användning av material i AI.**
- **det bör tillföras resurser för kompetenslyft inom kulturarvs- och folkbildningssektorn.**

ArbetSam stöder yttrande från Svenska Arkivförbundet, Sveriges hembygdsförbund och Wikimedia Sverige.

I Sverige finns omkring 2 000* museer varav ca 600 är medlemmar i ArbetSam. Bara bland ArbetSams medlemsmuseer finns miljontals föremål och fotografier i samlingarna. Tillsammans med landets övriga museer finns oöverskådliga samlingar föremål och fotografier som är vårt gemensamma kulturarv.

I Sverige finns ingen standard för samlingsförvaltningsdatabaser utan en rad av olika system används idag; Primus, Carlotta, Sophie, Alvin etcetera. De allra flesta museerna använder i dagsläget inget samlingsförvaltningssystem alls. Den största delen av vårt gemensamma kulturarv finns därmed inte registrerat. Riksantikvarieämbetet har tagit fram Nationell strategi för digitalt kulturarv och nu pågår arbete att digitalisera kulturarvet. De flesta arbetslivsmuseerna, vilka förvaltar större delen av industrisamhällets kulturarv, har dock långt ifrån ekonomiska resurser att använda ett samlingsförvaltningssystem.

Kulturarvet är ett prioriterat område i beredskapsarbetet**. Digitalisering av kulturarvet är av vikt ur ett beredskapsperspektiv. Att skapa goda förutsättningar för kulturarvsinstitutionerna att bearbeta sitt material är en förutsättning för att kulturarvet ska kunna digitaliseras vilket i sin tur är grundläggande ur både ett beredskaps- och tillgänglighetsperspektiv, för oss idag och för kommande generationer.

Om Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd

Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) är Sveriges största museiförening med drygt 600 medlemsmuseer, 30 organisationer samt enskilda medlemmar. Driftsformerna för dessa museer är mycket varierade: enskilda föreningar, stiftelser, privatpersoner och företag som sköter den vardagliga driften. Ägandeförhållandena är minst lika mångfacetterade med föreningar, stiftelser, kommuner, företag och privatpersoner som ägare. Huvudparten av arbetslivsmuseerna drivs av ideella krafter.

Bakgrund

Bevarandet av industrisamhällets kulturarv vilar idag i stor utsträckning på ideella krafter. I Sverige finns 2 000* museer varav drygt 1 500 är arbetslivsmuseer. När Sverige industrialiserades fanns inte alltid kapital att investera i ångmaskiner. I stället använde man sig av den billigare vattenkraften för att driva maskiner och produktionsutrustning. Sverige har därför, i motsats till exempelvis England, ett stort antal industriella anläggningar utanför städerna där vattenkraften varit en av lokaliseringsfaktorerna. Utanför storstadsområdena har exploateringstrycket inte alltid varit lika stort och många värdefulla industrianläggningar har därför bevarats åt eftervärlden. På dessa platser finns idag arbetslivsmuseer som på ett resurssnålt och hållbart sätt bevarar och befolkar dessa platser. Där berättar man historien om hur Sverige utvecklades från att vara ett jordbruksland till att bli en framgångsrik industrination.

Industrisamhällets kulturarv berättar om hur industrialismen och de stora folkrörelserna i form av liberalism, frikyrklighet, nykterhet, kvinnorörelse och arbetarrörelse formade det moderna demokratiska Sverige.

Arbetslivsmuseerna berättar och levandegör historien genom arbete och vardag, ofta med maskiner och tekniska system i drift, men även om livet vid sidan av arbetet. Museernas huvudsakliga inriktning är att ur sina olika perspektiv bevara, bruka, och berätta om industrisamhällets kulturarv. Arbetslivsmuseernas samlingar är idag mycket omfattande.

Landets arbetslivsmuseer har drygt 10 miljoner besök per år.*** En stor grupp av dem är barnfamiljer. Flera arbetslivsmuseer erbjuder ett särskilt utbud riktat till barn och unga. Arbetslivsmuseer är attraktiva med sina levande miljöer, få montrar och fungerande maskiner. Flera har goda samarbeten med skolan och bedriver ungdomsverksamhet. Arbetslivsmuseerna är betydelsefulla för förmedlingen av industrisamhällets och dess immateriella, kulturarv.

* Civilt försvar mot 2030 ett totalförsvar i balans, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap Ju2022/01209/SSK.

** Hoten mot kulturarven FOI-R-5490-SE.

*** Insamling besöksstatistik på arbetslivsmuseer 2024, Arbetets museum och ArbetSam.

Mikael Parr
Ordförande

Lovisa Almborg
Verksamhetsledare